

УДК 364.4:343.121.4-058.862
DOI: 10.31499/2618-0715.1(4).2020.215438

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Роєнко Світлана, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.
ORCID: 0000-0003-1250-6458
E-mail: svet.roenko@gmail.com

Статтю присвячено проблемі соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Визначено сутність основних понять досліджуваної проблеми. Здійснено аналіз чинного законодавства, що регулює питання соціально-правового захисту дітей. З'ясовано, що базовими засадами державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є виховання та утримання дітей за принципом родинності. Прослідковано особливості становлення та розвитку сімейних форм виховання, зокрема прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу в Уманському районі Черкаської області. Окрему увагу приділено питанню надання соціального житла та створення малого групового будинку.

Ключові слова: соціально-правовий захист; діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування; центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; дитячий будинок сімейного типу; прийомна сім'я; малий груповий будинок; батьки-вихователі; прийомні батьки.

SOCIAL AND LEGAL PROTECTION OF ORPHANS AND CHILDREN DEPRIVED OF PARENTAL CARE

Roienko Svitlana, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.
ORCID: 0000-0003-1250-6458
E-mail: svet.roenko@gmail.com

The article is devoted to the problem of social and legal protection of orphans and children deprived of parental care. The essence of the basic concepts of the researched problem is defined. Carried out an analysis of current legislation governing the social and legal protection of children. It was found that the main principles of state policy on social protection of orphans and children deprived of parental care are the upbringing and maintenance of children on the principle of the family upbringing. Peculiarities of formation and development of the family upbringing forms, namely: foster families and family-type orphanages in Uman district of Cherkasy region are traced.

The first foster family was established in 2006. The increase in the number of innovative forms of the family upbringing of orphaned children was facilitated by the implementation of the Family for a Child program, initiated by the partners of the American company Holt International. The program trained candidates who expressed a desire to adopt a child deprived of parental care.

Persons

who have successfully completed the training have prepared a package of necessary documents, created foster families and family-type orphanages in Uman district. It was found that one of the areas of social and legal protection is the implementation of social support for foster families and family-type orphanages.

Special attention is paid to the issue of providing social housing and creating a small group house.

Keywords: *social and legal protection, orphans, children deprived of parental care, centre of social services for families, children and youth, family-type orphanage, foster family, small group home, foster parents.*

Першочерговим завданням кожної держави має стати турбота про дітей, забезпечення їхнього соціально-правового захисту. У сучасних соціально-економічних умовах усе більшої актуальності набуває проблема захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Відповідно до статистичних даних Міністерства соціальної політики станом на 31 грудня 2018 року в Україні на обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебувала **70491** дитина. Переважна більшість дітей, а саме **48365**, мали статус дітей, позбавлених батьківського піклування, тобто вони є сиротами при живих батьках. **22126** дітей були біологічними сиротами [18].

Кількісні дані дають підстави стверджувати, що в Україні значного поширення набуває сирітство, зокрема соціальне. Діти цієї категорії особливо потребують забезпечення прав та соціального захисту.

Проблема дитячого сирітства була предметом дослідження педагогів, психологів, соціологів, правознавців.

Аспекти соціально-правового захисту дітей знайшли висвітлення в дисертаційному дослідженні І. Ковчиної на тему «Теорія та практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності» (2008) [5].

Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, комплексно розглянуто у науковій розвідці О. Потопахіної «Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2008) [11].

У дослідженні визначено юридичні механізми соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні. Розкрито теоретичні та організаційно-правові засади юридичного захисту посиротілих дітей. Цінність дослідження полягає в тому, що автором внесено конкретні пропозиції та рекомендації щодо удосконалення національного законодавства, положення якого регулюють питання соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Якщо О. Потопахіна значну увагу приділила соціальному захисту дітей у

сфері освіти та праці, то Н. Лінник у дисертаційному дослідженні «Міжнародно-правовий захист економічних прав дитини» (2011) акцентувала увагу на теоретичних та міжнародно-правових аспектах економічних прав дитини, визначила їх види та засоби захисту [8].

Дослідниця Ж. Петрочко у праці «Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах» (2011) розкрила сутність прав дитини та фундаментальні принципи їх забезпечення в соціально-педагогічному контексті [9].

Важливим джерелом у вивченні проблеми соціально-правового захисту дітей є статті, надруковані у періодичних виданнях.

У межах нашого дослідження викликає інтерес публікація М. Крестовської «Ювенальний правовий статус» (2009) [7]. На основі розкриття змістового наповнення поняття «правовий статус дитини» подано авторське визначення та структуру правового статусу дитини.

Основні поняття досліджуваної проблеми знайшли відображення в публікації О. Сватенкова «Зміст поняття «захист прав дитини» у соціально-педагогічному контексті» (2012) [17].

Аналізу чинного законодавства, що регулює діяльність розгалуженої мережі державних органів, які забезпечують захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, присвячено дослідження Г. Голубчик та Т. Тищенко «Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: організаційно-правові аспекти» (2009) [2]; роботу Ю. Харченко «Державне управління у сфері забезпечення функціонування сімейних форм виховання дітей, що залишилися без піклування батьків» (2009) [20]; дослідження Т. Бавол «Нормативно-правове регулювання державного соціального захисту сирітства в Україні (на прикладі Закарпатської області)» (2012) [1] та ін.

Серед останніх досліджень у сфері забезпечення реалізації засад державної політики щодо соціального захисту дітей заслуговує на увагу стаття О. Прокопенко «Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні» (2018), у якій окреслено проблеми реалізації державної політики стосовно забезпечення належних умов життя дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [16].

Здійснений нами аналіз наукових джерел підтвердив, що різні аспекти захисту дітей, які залишились без батьківського піклування, були предметом дослідження. Однак значне коло питань, зокрема висвітлення практичної діяльності закладів, що покликані забезпечити належні умови життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, потребують подальшого вивчення.

Мета дослідження: здійснити аналіз діяльності державних організацій щодо здійснення ними соціально-правового захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

В «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» (2012) соціально-правовий захист трактується як система соціальних, правових та економічних заходів і гарантій, які реалізують державні та недержавні організації, спрямовані на виявлення, попередження та нейтралізацію впливу на життєдіяльність людини негативних чинників (соціальних ризиків) з метою дотримання прав

людини, забезпечення гідних умов та рівня життя кожного члена суспільства [3, с. 272]. Соціально-правовий захист має бути спрямований на кожного члена суспільства, проте особливого захисту потребують діти як найбільш вразливий прошарок населення. Відповідно до загальної класифікації, права дитини можуть бути об'єднані у п'ять груп:

- соціальні права;
- громадянські права;
- політичні права;
- економічні права;
- культурні права.

Водночас дитина має специфічні права, які зумовлені її віком та належать виключно їй. Тому соціально-правовий захист дітей визначається як «комплекс взаємодії державних заходів і зусиль неурядових організацій щодо законодавчого та соціального закріплення прав дітей, в основі яких лежить пріоритет дитини, гарантування особистих та соціальних прав, прав у сім'ї та суспільстві, прав на здоров'я, освіту, повноцінне харчування, необхідність першочергової уваги до фізичного і духовного розвитку» [19, с. 273].

Особливого піклування з боку держави потребують діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Відповідно до Закону України «Про охорону дитинства», дитина-сирота – це «дитина, у якої померли чи загинули батьки» [13]. Цим же Законом визначено сутність поняття «діти, позбавлені батьківського піклування». До цієї категорії належать діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами Національної поліції, пов'язаним із відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, діти, батьки яких не виконують своїх батьківських обов'язків із причин, які неможливо з'ясувати у зв'язку з перебуванням батьків на тимчасово окупованій території України або в районах проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, та безпритульні діти [13].

Соціально-правовий захист дитинства базується на нормативно-правовому забезпеченні, що включає державні та міжнародні документи, що мають юридичну силу в Україні.

Основним міжнародним документом, яким визначено основні вимоги щодо забезпечення прав дитини, є Конвенція ООН про права дитини (1989) [6]. Ратифікувавши її в 1991 р., Україна визнала її положення як такі, що потребують дотримання. Відповідно до Конвенції ООН держава має забезпечити такий захист і піклування дитині, які необхідні для її благополуччя. На особливий захист та допомогу, що надаються державою, мають право діти, які тимчасово

або постійно позбавлені сімейного оточення.

Складовою законодавства про охорону дитинства є Конституція України, Сімейний кодекс України, Закони України та інші нормативно-правові документи, що регулюють суспільні відносини у цій сфері.

Питання реалізації захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, регулює Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (2005) [12]. Документ містить 40 статей, якими визначено правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, молоді із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [12].

У Законі чітко розписано повноваження центральних органів виконавчої влади, органів опіки та піклування, функції служби у справах дітей щодо опіки та піклування над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Також визначено права та обов'язки осіб, що взяли на виховання дітей [12].

Одним із останніх нормативних документів, положення якого спрямовані на захист інтересів дітей, є Постанова Верховної Ради України «Про стан соціального захисту дітей та невідкладні заходи, спрямовані на захист прав дитини в Україні» (2020) [15]. Її прийняття було зумовлено «накопиченням проблемних питань у сфері забезпечення та захисту прав дитини, виникненням нових викликів, пов'язаних із збройним конфліктом на сході України, безсистемним реформуванням базових процедур та структур, завдання яких полягає у забезпеченні та дотриманні прав дітей» [15]. Постановою визначено ті напрями, що потребують розгляду та корегування. Окреслено заходи, реалізація яких сприятиме захисту інтересів дітей.

Аналіз нормативно-правових документів дає підстави стверджувати, що питання соціального захисту дітей постійно перебуває в полі зору держави.

Розв'язувати питання забезпечення прав дитини покликані органи державної влади та місцевого самоврядування. До їх структури входять служби у справах дітей та центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Пріоритетним напрямом їх діяльності є створення умов для виховання посиротілих дітей у родинному колі. Пропагується усиновлення або опіка та піклування. Якщо немає можливості охопити посиротілих дітей сімейними формами виховання, то проводиться робота по їх влаштуванню в альтернативні форми сімейного виховання, а саме: прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, патронатні сім'ї.

Поширення позитивного досвіду організації різних форм родинного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, простежимо на прикладі Уманського району Черкаської області.

У 2006 році у прийомних сім'ях, створення яких лише розпочиналося в Україні, виховувалося лише 3 дітей, тоді як в Уманському дитячому будинку перебувало – 60 дітей, в Уманській загальноосвітній школі-інтернаті – 98, в обласному міжрегіональному притулку для неповнолітніх (м. Умань) – 29, у Бабанській спеціальній загальноосвітній школі-інтернаті – 26 вихованців.

Для того, щоб кожна дитина мала можливість жити в сім'ї чи в умовах,

наближених до сімейних, у 2006 році в Уманському районі Черкаської області у рамках програми «Родина для дитини», яку ініціювали партнери американської компанії Holt International, розпочалася реалізація проєкту «Навчання кандидатів у прийомні батьки». Він ставив за мету підготувати кандидатів для створення прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу, до прийняття нової соціальної ролі «прийомних батьків» або «батьків-вихователів», до прийняття батьками усвідомленого рішення про влаштування у сім'ю дитини, позбавленої батьківського піклування. Проєкт реалізовувався за підтримки Уманської районної державної адміністрації. Його координатором виступила директор Уманського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Упровадження програми сприяло тому, що у 2007 році було зареєстровано 6 прийомних сімей, які взяли на виховання 9 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Станом на грудень 2008 року кількість прийомних сімей збільшилася в чотири рази, порівняно з вереснем 2006 року, коли в Уманському районі функціонувало лише 2 прийомні сім'ї, де виховувалося 14 дітей. Також у 2008 році було створено один дитячий будинок сімейного типу, де виховувалося 5 дітей.

Збільшенню кількості прийомних сімей сприяло також упровадження державної програми фінансування прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу.

Нині на території Уманського району проживає 112 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Переважна більшість дітей цієї категорії, а саме 88, виховується в сім'ях опікунів, піклувальників.

У 5 прийомних сім'ях виховується 10 дітей та у 2 дитячих будинках сімейного типу – 12 дітей [14].

З метою здійснення соціального супроводу прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та розв'язання їхніх нагальних проблем, фахівці Уманського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді систематично відвідують сім'ї та проводять бесіди з батьками щодо адаптації дітей у сім'ях та навчальних колективах, щодо підготовки до самостійного життя, оздоровлення дітей у санаторних закладах, виявлення та розвитку їхніх творчих здібностей, залучення дітей до гурткової роботи та ін.

Щороку з нагоди відзначення Дня захисту дітей центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді організовуються та проводяться екскурсії до дендрологічного парку «Софіївка» для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які виховуються у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу.

Одним із напрямів роботи центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді є надання допомоги прийомним батькам та батькам-вихователям, а також тим, хто бажає взяти на виховання дітей. З метою підтримки сприятливого психологічного стану батьків, підвищення виховного потенціалу сім'ї для прийомних батьків та батьків-вихователів за сприяння Черкаського обласного та Уманського районного центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді систематично проводиться навчання. Семінари та тренінги відбуваються за участі підготовлених спеціалістів, які мають сертифікати на право здійснювати

навчання прийомних сімей. Після завершення навчання кожний учасник перепідготовки отримує сертифікат, що підтверджує проходження курсу підвищення кваліфікації прийомних батьків та батьків-вихователів. Головною метою тренінгів є підготовка кандидатів до сприйняття особистості дитини, яка приходить на виховання у прийомну сім'ю, навчання налагоджувати контакт, розуміти потреби дитини, особливості її фізіологічного та психічного розвитку. У 2019 році у навчанні взяло участь 6 прийомних батьків, у 2017 році 8 прийомних батьків.

Значні повноваження щодо забезпечення захисту прав і законних інтересів дітей має служба у справах дітей Уманської районної державної адміністрації. Вона виконує організаційну, координаційну та контролюючу функції. Працівники служби забезпечують додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення. У межах своїх повноважень вони здійснюють контроль за умовами проживання та виховання дітей у прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, сім'ях опікунів, усиновителів. Із цією метою відвідують родини, де виховуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, проводять бесіди, інформаційно-роз'яснювальну роботу.

Також служба у справах дітей здійснює організаційне забезпечення діяльності комісії з питань захисту прав дитини, що є консультативно-дорадчим органом. Основним завданням комісії є сприяння забезпеченню реалізації прав дитини на життя, сімейне виховання, соціальний захист, охорону здоров'я, освіту та всебічний розвиток.

Також уживаються заходи щодо захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Сформовано реєстр нерухомого майна дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У 2018 р. придбано як соціальне житло для двох дітей-сиріт будинок у с. Паланка Уманського району (загальною площею 92,8 кв. м.) та зроблено в ньому ремонт за кошти субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (на проєктні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, а також забезпечення житлом дітей-сиріт та осіб з їх числа). Для придбання житлового будинку державою було виділено кошти в сумі 630 600 тис. грн. Наразі в цьому будинку проживають брат із сестрою та опікуном, яка є особою з числа дітей-сиріт [4].

Новою формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є малі групові будинки. Вони покликані забезпечити тимчасове проживання посиротілих дітей (до влаштування їх у нову родину, на період пошуку родини, як виняток до повноліття) не у великих інтернатних інституціях (установах), а в умовах, наближених до сімейних.

Будівництво **першого в Черкаській області малого групового будинку** розпочалася в Уманському районі у 2018 році. На це було виділено кошти державної субвенції відповідно до постанови Кабінету Міністрів «Порядок та умови надання у 2019 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проєктні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа» (2017) [4].

Комунальний заклад «Малий груповий будинок» Уманської районної ради, побудований у с. Собківка Уманського району Черкаської області, – це один із 9 будинків, що нині функціонують в Україні.

Уведення малого групового будинку в експлуатацію дасть можливість забезпечити проживання 10 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на період пошуку для них родини або до досягнення повноліття, в умовах, наближених до сімейних.

Аналіз діяльності Уманського районного центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та служби у справах дітей Уманської районної державної адміністрації дає підстави стверджувати, що в Уманському районі Черкаської області соціально-правовий захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є пріоритетним напрямом роботи. Значну увагу приділено створенню сімейних форм виховання, наданню допомоги сім'ям, у яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування.

Проведене дослідження не претендує на вичерпність висвітлення проблеми. Перспективи подальших досліджень полягають, зокрема, у вивченні впровадження та поширення практики патронату та наставництва, забезпечення соціально-правового захисту дітей в об'єднаних територіальних громадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бавол Т. Нормативно-правове регулювання державного соціального захисту сирітства в Україні (на прикладі Закарпатської області). *Науковий вісник*. 2012. Вип. 9.
2. Голубчик Г., Тищенко Т. Трансформація системи соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування: організаційно-правові аспекти. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09ggdopa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09ggdopa.pdf) (дата звернення: 24.04.2020).
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
4. Звіт про роботу служби у справах дітей Уманської райдержадміністрації за 2018 рік. URL: https://rada.info/upload/users_files/04061292/ae3a88085127a3487cec774c11b1ab85.pdf (дата звернення: 26.05.2020).
5. Ковчина І. М. Теорія та практика підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-правової діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2008. 44 с.
6. Конвенція ООН про права дитини. К., 1999.
7. Крестовська Н. М. Ювенальний правовий статус. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії* / голов. ред. С. В. Ківалов. Одеса, 2009. Т. 8. С. 278–284.
8. Лінник Н. В. Міжнародно-правовий захист економічних прав дитини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2011. 20 с.
9. Петрочко Ж. В. Теорія і практика соціально-педагогічного забезпечення прав дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Київ, 2011. 44 с.
10. Порядок та умови надання у 2019 році субвенції з [державного бюджету](#)

- місцевим бюджетам на проєктні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа : постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 877 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 616). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2017-%D0%BF> (дата звернення: 26.05.2020).
11. Потопахіна О. М. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05. Одеса, 2008. 20 с.
 12. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 2005 р. № 2342-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 6. Ст. 147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення: 27.04.2020).
 13. Про охорону дитинства: Закон України від 2001 р. № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 20.04.2020).
 14. Про проведену роботу Уманським районним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді протягом 2019 року. URL: <https://uman-rda.gov.ua/pro-provedenu-robotu-umanskim-rajonnim-centrom-socialnih-sluzhb-dlya-simi-ditej-ta-molodi-protyagom-2019-roku-1590480489/> (дата звернення: 26.05.2020).
 15. Про стан соціального захисту дітей та невідкладні заходи, спрямовані на захист прав дитини в Україні: Постанова Верховної ради України від 17 січня 2020 р. № 483-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-20> (дата звернення: 26.05.2020).
 16. Прокопенко О. С. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Україні. *International journal of innovative technologies in social science*. 2018. Vol. 2. June. P. 9–15.
 17. Сватенков О. В. Зміст поняття «захист прав дитини» у соціально-педагогічному контексті. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2012. Вип. 18. С. 32–41. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkr_sp_2012_18_6 (дата звернення: 23.04.2020).
 18. Скільки дітей в Україні є сиротами: статистика усиновлення. URL: https://24tv.ua/skilki-ditey-v-ukrayini-ye-sirotami-statistika-usinovlennya_n1160645 (дата звернення: 24.05.2020).
 19. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / за заг. ред. проф. І. Д. Зверевої. К.: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
 20. Харченко Ю. П. Державне управління у сфері забезпечення функціонування сімейних форм виховання дітей, що залишилися без піклування батьків. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=122> (дата звернення: 20.05.2020).

REFERENCES

1. Bovol, T. (2012). Normatyvno-pravove rehuliuвання derzhavnogo sotsialnoho zakhystu syrytstva v Ukraini (na prykladi Zakarpatskoi oblasti). *Naukovyi visnyk*, 9 [in Ukrainian].
2. Holubchuk, H., & Tyshchenko, T. (2009). Transformatsiia systemy sotsialnoho zakhystu ditei-syryt i ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya: orhanizatsiino-pravovi aspekty. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03\(3\)/09ggdopa.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2009/2009-03(3)/09ggdopa.pdf) [in Ukrainian].
3. Zvierievoi, I. (Eds). (2012). Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery. Kyiv, Simferopol: Universum [in Ukrainian].
4. Zvit pro robotu sluzhby u spravakh ditei Umanskoï raiderzhadministratsii za 2018 rik. URL: https://rada.info/upload/users_files/04061292/ae3a88085127a3487cec774c11b1ab85.pdf [in Ukrainian].
5. Kovchyna, I. M. (2008). Teoriia ta praktyka pidhotovky maibutnykh sotsialnykh pedahohiv do sotsialno-pravovoi diialnosti. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Konventsii OON pro prava dytyny. (1999). K. [in Ukrainian].
7. Krestovska, N. M. (2009). Yuvenalni pravovyi status. *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii*. S. V. Kivalov (Ed.). (Vol. 8), 278–284. Odesa [in Ukrainian].
8. Linnyk, N. V. (2011). Mizhnarodno-pravovyi zakhyst ekonomichnykh prav dytyny. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
9. Petrochko, Zh. V. (2011). Teoriia i praktyka sotsialno-pedahohichnoho zabezpechennia prav ditei, yaki opynylysia u skladnykh zhyttievnykh obstavynakh. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
10. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 lystopada 2017 r. № 877 (v redaktsii postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26 chervnia 2019 r. № 616) «Poriadok ta umovy nadannia u 2019 rotsi subventsii z derzhavnogo biudzhetu mistsevym biudzhetam na proektyni, budivelno-remontni roboty, prydbannia zhytla ta prymishchen dlia rozvytku simeinykh ta inshykh form vykhovannia, nablyzhenykh do simeinykh, zabezpechennia zhytloom ditei-syryt, ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya, osib z yikh chysla». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2017-%D0%BF> [in Ukrainian].
11. Potopakhina, O. M. (2008). Sotsialnyi zakhyst ditei-syryt ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya. *Extended abstract of candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
12. Zakon Ukrainy vid 2005 r. № 2342-IV. «Pro zabezpechennia orhanizatsiino-pravovykh umov sotsialnoho zakhystu ditei-syryt ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannya». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2005. 6. St. 147. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> [in Ukrainian].
13. Zakon Ukrainy vid 2001 r. № 2402-III «Pro okhoronu dytynstva». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> [in Ukrainian].
14. Pro provedenu robotu Umanskym raionnym tsentrom sotsialnykh sluzhb dlia sim'i, ditei ta molodi protiahom 2019 roku. URL: <https://uman-rda.gov.ua/pro-provedenu-robotu-umanskim-raionnim-centrom-socialnih-sluzhb-dlya-simi-ditej->

- ta-molodi-protyagom-2019-roku-1590480489/ [in Ukrainian].
15. Postanova Verkhovnoi rady Ukrainy vid 17 sichnia 2020 r. № 483-IX. «Pro stan sotsialnoho zakhystu ditei ta nevidkladni zakhody, spriamovani na zakhyst prav dytyny v Ukraini». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-20> [in Ukrainian].
 16. Prokopenko, O. S. (2018). Sotsialnyi zakhyst ditei-syrit ta ditei, pozbavlenykh batkivskoho pikluvannia v Ukraini. *International journal of innovative technologies in social science*. (Vol. 2), (June), 9–15 [in Ukrainian].
 17. Svatenkov, O. V. (2012). Zmist poniattia «zakhyst prav dytyny» u sotsialnopedahohichnomu konteksti. *Zbirnyk naukovykh prats Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Seria: Sotsialnopedahohichna, Issue. 18, 32–41*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2012_18_6 [in Ukrainian].
 18. Skilky ditei v Ukraini ye syrotamy: statystyka usynovlennia. URL: https://24tv.ua/skilki_ditey_v_ukrayini_je_sirotami_statistika_usinovlennia_n1160645 [in Ukrainian].
 19. Zvierieva I. D. (Eds). (2008). Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia/ K.: Tsentru uchbovoi literatury [in Ukrainian].
 20. Kharchenko, Yu. P. (2010). Derzhavne upravlinnia u sferi zabezpechennia funkcionuvannia simeinykh form vykhovannia ditei, shcho zalyshylysia bez pikluvannia batkiv. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=122> [in Ukrainian].